5. Постанова № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки». 2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text.
6. Цифровізація будівельної галузі: попит на електронні послуги зростає. Міністерство інфраструктури України. 2024. URL: https://mtu.gov.ua/news/35493.html/

DOI 10.70286/ISU-01.10.2025.005

ЯКІСТЬ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ЗАТЯЖНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Збрицька Тетяна
кандидат економічних наук, доцент
Панченко Софія
здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня
Кафедра Управління персоналом і економіки праці
Одеський національний економічний університет, Україна

Постановка проблеми. Якість трудового життя молоді є дуже важливою, особливо в умовах воєнного стану, є складним питанням, яке потребує ретельного розгляду. Якість трудового життя молоді в Україні знизилася через повномасштабну війну, що призвела до зростання безробіття, тіньової зайнятості та неможливості реалізувати потенціал, а також до виникнення проблем з працевлаштуванням за спеціальністю та пошуком першого робочого місця. Ключові виклики включають низькі доходи, невідповідність освіти вимогам ринку праці, значну економічну залежність від батьків та потребу в житлі. Війна посилила ці проблеми, руйнуючи інфраструктуру, підприємства та знижуючи економічну активність, що створює значні перешкоди для працевлаштування й професійного розвитку молоді й загострення соціально-економічних проблем, падіння рівня життя та інших негативних наслідків для молодих людей. Крім того, психологічний вплив життя та роботи в кризових умовах також суттєво впливає на загальне самопочуття. Тому актуальним і важливим питанням є покращення якості трудового життя для молоді, що вплине на забезпечення їхнього добробуту має велике значення для стабільності та розвитку суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Якість трудового життя молоді є однією з ключових тем сучасності, і саме тому політики, вчені, приділяють цьому питанню багато уваги. Політики [1-2], розробляють та впроваджують програми, стратегії спрямовані на покращення якості трудового життя молоді, що включають спеціальні навчальні та професійні програми, підтримку при пошуку роботи, створення сприятливих умов працевлаштування та розвитку кар'єри, а також заохочення підприємництва та інновацій. Вітчизняні й закордонні науковці [3-6 та інші] досліджують цю проблематику, щоб

зрозуміти тенденції та вплив різних чинників на якість життя молоді в сучасному суспільстві.

Попри обґрунтованість проведених раніше досліджень вітчизняними науковцями залишаються невирішені питання збереження трудового потенціалу країни та умови забезпечення якості трудового життя, зокрема якості трудового життя молоді в умовах війни та післявоєнного стану. Ці складні обставини суттєво впливають на їхнє благополуччя та майбутні перспективи. Вкрай важливо дослідити шляхи підтримки та розширення можливостей молоді в таких ситуаціях, щоб забезпечити їм доступ до значущих можливостей працевлаштування, безпечного робочого середовища та ресурсів для їхнього особистого й професійного розвитку. Вирішуючи ці питання, ми можемо допомогти створити більш стале та процвітаюче майбутнє для молоді, яка постраждала від війни та повоєнних умов.

Мета статті. Метою статті є розкриття сутності категорії якість трудового життя молоді, необхідність розуміння та врахування специфічних характеристик цієї групи населення. Проаналізувати проблеми та виклики трудового життя молоді під час війни: тенденції на ринку праці молоді, причини міграційних потоків молоді. Надання рекомендацій щодо повернення молоді до країни після війни та покращення якості її трудового життя.

Виклад основного матеріалу. Якість трудового життя (Quality of Working Life, QWL) – це багатогранна концепція, що охоплює сукупність показників, які описують умови праці та задоволеність працівників своєю роботою, враховуючи як професійні, так і особисті аспекти їхнього життя, пов'язані з роботою. Вона включає різні фактори, від безпеки та умов праці до можливостей для професійного зростання та балансу між роботою та особистим життям [5]. Якість трудового життя дорослого населення безпосередньо впливає на якість трудового життя молоді, адже формує робоче середовище, можливості для розвитку та соціальні стандарти, які успадковують молоді спеціалісти. Позитивні аспекти якості трудового життя старших поколінь (наприклад, стабільність, справедлива оплата праці, можливості для навчання) створюють міцний фундамент для успішного входження молоді в трудовий процес, тоді як негативні тенденції можуть призвести до дефіциту кваліфікованих кадрів і зниження загального рівня трудового життя в суспільстві [6].

Молодь є дуже цінним ресурсом для будь-якої країни. Для успішного розвитку суспільства необхідно розуміти та враховувати особливості цієї групи населення. Результативне використання потенціалу молоді вимагає створення сприятливих умов для їх адаптації, розвитку та самореалізації. Також важливо надавати молоді можливості для отримання освіти, розвитку професійних навичок та забезпечення стійкої зайнятості. Ініціативи, спрямовані на підтримку молоді, сприятимуть їхньому власному розвитку та внесенню вагомого внеску у суспільний прогрес.

Умови життя молодого населення України стали досить складними через затяжну війну, яка триває в країні. Погіршення умов праці, загроза життю та здоров'ю, а також психологічний стрес значно впливають на якість життя

молодих людей. Додатково, обмежені можливості для освіти та професійного розвитку також ускладнюють ситуацію молоді в умовах війни. Молодь, яка є основним джерелом майбутнього, потрапила під вплив цієї війни, що негативно впливає на якість їхнього трудового життя.

Якість трудового життя молоді залежить від її особистісних якостей, системи мотивації до праці, умов трудового процесу та міжособистісних відносин у колективі. Крім того, на якість трудового життя впливає відповідність наявних робочих місць освітнім запитам та реальним потребам молоді, а також ефективність програм пошуку роботи.

Молодіжний ринок праці в Україні характеризується відновленням після повномасштабного вторгнення, але стикається з проблемами пошуку першого робочого місця, невідповідністю освіти професійним обов'язкам та значною часткою молоді, яка працює не за спеціальністю. Незважаючи на зростання кількості вакансій порівняно з довоєнним періодом, залишається дефіцит кадрів, особливо у робочих та технологічних професіях.

Специфіка становища молоді на ринку праці полягає в таких проблемах, як:

✓ пошук першого робочого місця;

✓ брак досвіду роботи;

✓ нерівність між освітою та вимогами роботодавців;

✓ невідповідність очікувань молоді пропозиціям на ринку праці. Напруження посилюється через брак відповідних вакансій та складні умови працевлаштування, особливо в контексті поточних економічних викликів.

За оцінками Work.ua, станом на початок 2025 року, ринок праці характеризується активністю шукачів роботи, на сайті Work.ua роботодавці розмістили 94 985 вакансій, що на 7% пропозицій збільшилося відносно до грудня, рис.1 [7].

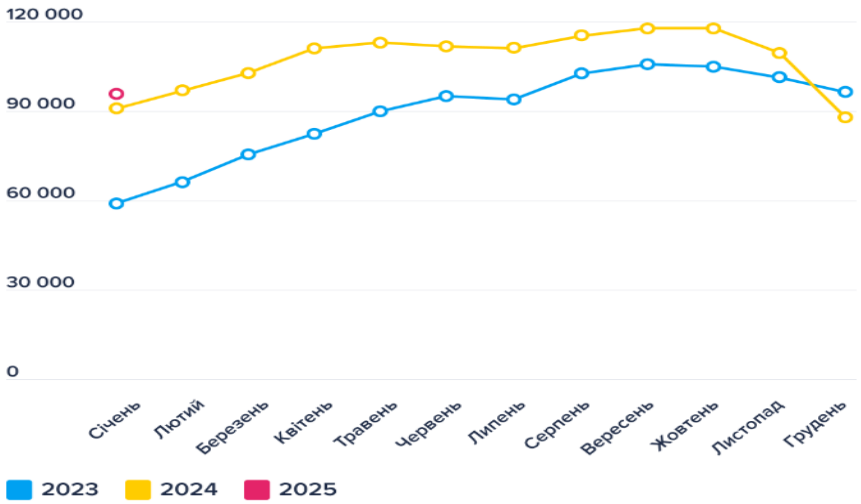

Рис. 1 Чисельність вакансій на ринку праці України, станом на січень 2023-2025 року
Джерело: [7]

Наведені показники майже не відрізняється від кількості роботи в січні 2022 року (97 349 вакансій) – за місяць до повномасштабного вторгнення. Молодь України стикається з дефіцитом кадрів на ринку праці, але водночас кількість вакансій, де компанія вимагає досвід роботи зросла на 10%, зокрема у

спеціалізованих сферах. Зростає запит на дистанційну роботу, на 49% проти грудня, майже вполовину, а також на кандидатів з гнучкими навичками та готовністю до навчання та адаптації. Але залишається обмеженою пропозиція робочої сили, що веде до зростання зарплат, в січні медіана заробітної плати залишилася незмінною – 24 000 грн. [7].

Щодо демографічного портрета шукача, то на ринку праці на декілька відсоткових пунктів зросла частка жінок і молоді до 35 років, рис.2. [7].

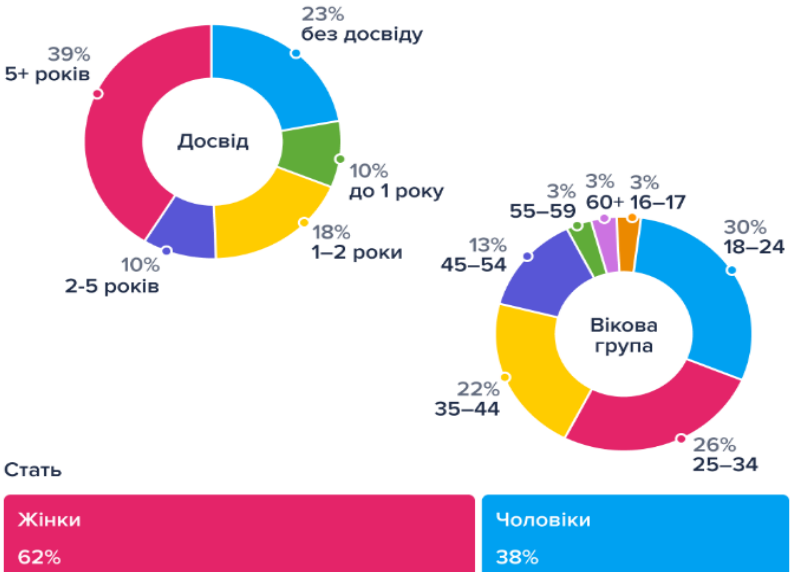

Рис.2 Розподіл кандидатів за досвідом, віком та статтю, станом на січень 2025 р.
Джерело: [7]

Молодь, яка змушена жити та працювати в умовах війни, стикається з численними викликами та обмеженнями, які впливають на їхнє психічне та фізичне здоров'я. Труднощі, пов'язані з можливостями працевлаштування, гарантією зайнятості, погіршення умов праці, нестабільність заробітної плати, ризик травм та травматичних подій за наслідками воєнних дій, суттєво погіршують якість життя молоді та загальний їх добробут.

Молоді люди прагнуть поліпшити свій соціальний та економічний добробут, шукаючи кращі можливості за кордоном. Відсутність стабільної роботи, високий рівень безробіття і низькі зарплати, страх війни та мобілізації в Україні спонукають молодь до міграційних потоків. Причини еміграції молоді під час війни включають пошук безпеки від військових дій, загрозу життю та здоров'ю, бажання кращих умов життя та працевлаштування в інших країнах, а також розрив у соціально-економічному розвитку між Україною та іншими державами. Війна загострює ці проблеми, роблячи молодь вразливою до економічної нестабільності, безробіття та відсутності перспектив, що спонукає її до пошуку безпечного та стабільного майбутнього за кордоном.

Зовнішня міграція в Україні досягла ще більших масштабів за період військової агресії, ніж внутрішня. Понад 6-7 мільйонів українців емігрували за кордон, переважно до країн ЄС, Великої Британії та Канади. Найбільші українські діаспори знаходяться в Німеччині (1,443 мільйона), Польщі (999,7 тис.), Чехії (401,4 тис.) та інших країнах. Частина біженців була трудовими

мігрантами. Країни ЄС запровадили програми тимчасового захисту, підтримки працевлаштування та адаптації до нових умов, але фінансова стійкість таких програм залишається невизначеною, Таблиця 1.

Таблиця 1. Обсяги міграції з України (2022–2025 роки)

Тип міграції	Кількість, млн. осіб	Регіони/країни призначення
Зовнішня міграція (біженці)	6,8-7,5	Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія
Українці під тимчасовим захистом у ЄС	≈ 4,7	Країни ЄС згідно з даними UNHCR (2023– 2024

Джерело: [8]

Питання масової еміграції молоді, що є серйозною загрозою для майбутнього України, справді викликає занепокоєння. Тривалий конфлікт, нестабільність та економічні проблеми в країні спонукали багатьох українців шукати можливості за кордоном, посилюючи демографічну кризу.

Рішення уряду дозволити чоловікам віком від 18 до 22 років залишати країну викликало суперечки та занепокоєння як у суспільстві, так і в бізнес-спільноті. За даними опитування Work.ua, понад третина роботодавців (37%) вже зафіксували звільнення чоловіків 18-22 років. Найбільше це стосується великих компаній: у бізнесі з понад 1000 працівників проблему відчули 60% опитаних, тоді як у малих фірмах – лише 19% [9]. Все частіше українські студенти беруть академічні відпустки й звільняються з роботи. Станом на зараз близько 115 тис. українських студентів навчаються в інститутах та університетах за кордоном. У багатьох університетах сусідніх країн студенти з України складають більшість іноземних студентів [10].

Через нові правила виїзду за кордон для чоловіків 18-22 років, які відкрили для молоді нові можливості, але водночас викликали серйозне занепокоєння серед роботодавців і освітян. Бізнес уже відчуває нестачу кваліфікованих кадрів. Підприємства вкладають кошти у перекваліфікацію жінок, літніх людей та осіб з інвалідністю. Дослідження проведені групою «Рейтинг», 2025 р. (літо), показують: близько 10% українців загалом хотіли б жити за кордоном постійно, серед молоді від 18 до 29 років таких майже 20% [10].

Україна стрімко стикається з новою реальністю: мобілізація, кадрова криза, масштабна еміграція молоді. Бізнес в Україні шукає вихід, розглядає варіанти найму іноземців.

Загалом, вплив еміграції на якість трудового життя молоді в умовах війни є складним і залежить від багатьох факторів, таких як освіта, доступ до ринку праці, підтримка від уряду та громадськості, а також внутрішня сила та детермінація самої людини. У багатьох випадках молоді люди, які змушені емігрувати через конфлікт, стикаються з труднощами у пошуку роботи в новій країні, не маючи належних кваліфікацій або можливостей для професійного зростання. Крім того, умови невпевненості та нестабільності, асоційовані з війною, можуть призвести до погіршення психологічного стану молодих мігрантів, що також може вплинути на їх трудову продуктивність.

Висновки. Вплив виїзду молоді закордон в умовах війни може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, відкриття можливості для молодих людей вивчити інші культури, отримати нові знання та навички, а також сприяти розвитку міжнародних зв'язків. З іншого боку, існує загроза неповернення в країну, що може призвести до втрати людського капіталу та знань, необхідних для розвитку країни. Ця проблема особливо актуальна в умовах війни, коли країна потребує підтримки та молодий розум для відродження. Тому важливо забезпечити належні умови для молоді, яка вирушає за кордон, щоб вони могли повернутися назад і внести свій внесок у розвиток рідної країни.

Для того, щоб повернути молодь до країни після воєнних дій, держава може вжити ефективні заходи щодо якості трудового життя молоді:

✓ надання фінансових пільг та допомоги молодим людям для відновлення свого життя та кар'єри після війни;

✓ створення програм підтримки для інтеграції повернутої молоді в суспільство, включаючи психологічну та професійну підтримку;

✓ розвиток робочих місць та можливостей для заняття бізнесом, що стимулює повернення молоді до країни;

✓ забезпечення доступу до освіти та навчальних програм для молоді, яка повертається після війни;

✓ публічні компанії та інформаційні заходи для підвищення свідомості про можливості для молоді в країні після воєнних дій.

Покращення якості трудового життя молоді в повоєнній ситуації вимагає комплексного підходу і вимагає уваги й дії з боку уряду та громадськості, що враховують їхні унікальні потреби та виклики. Надаючи підтримку, можливості і стимули для розвитку та самореалізації навіть в умовах складного конфлікту, ми можемо надати молодим людям можливість відбудувати своє життя та зробити свій внесок у позитивну трансформацію своєї країни.

Список використаних джерел

1. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021-2025 роки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text(дата звернення: 24.09.2025).
2. Указ Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» від 12 березня 2021 року. №94. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13(дата звернення: 24.09.2025).
3. Комаринець С. О., Машталір С. Г. Основні напрями вирішення проблем молодіжної політики в Україні. Механізм регулювання економіки. 2023. №1(99). С. 105-112.
URL: http://merjournal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/138 (дата звернення: 26.09.2025).
4. Зеленко О. О. Годящев М. О. Політика забезпечення якості трудового життя в сучасний та повоєнний період. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-108 (дата звернення: 26.09.2025).

5. Козлов Д.О. Якість трудового життя молоді України в умовах трансформаційних змін. Бізнес Інформ. №8. 2024. С. 277-284. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-277-284 (дата звернення: 28.09.2025).
6. Гиренко Л.А. Проблеми реалізації молодіжної політики в Україні та шляхи їх подолання. Державне будівництво. № 1(35). 2024. С.320-334.
DOI: https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-24 (дата звернення: 29.09.2025).
7. Сайт Work.ua. URL:https://www.work.ua/articles/analytics/3500/(дата звернення: 29.09.2025).
8. Аналітична записка. Аналіз стану міграційних процесів в Україні. Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». Київ. 2025 р. 54 с.
9. Platform of Ukraine. URL:https://ua-platform.com/jak-viizd-molodi-zminjuie-rinok-praci-v-ukraini-opituvannja-work-ua/ (дата звернення: 29.09.2025).
10. Дорош С. BBC News Україна, Київ, вересень 2025. URL:https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c059jjzz0v2o (дата звернення: 29.09.2025).

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Місевич Микола
к.е.н., доцент
Канчура Анатолій
здобувач вищої освіти
Кондратюк Вадим
здобувач вищої освіти
Купчинська Вікторія
здобувач вищої освіти
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року стало безпрецедентним викликом для національної економіки та кожного суб'єкта господарювання. Війна докорінно змінила операційне середовище, змусивши вітчизняні підприємства відмовитись від традиційних моделей управління та перейти в режим кризового реагування та адаптації. Класичні підходи до стратегічного планування, орієнтовані на довгостроковий розвиток у відносно стабільних умовах, виявилися недієвими. Натомість на перший план вийшли завдання виживання, збереження операційної стійкості та гнучкої трансформації діяльності. У цьому контексті дослідження особливостей стратегічного